

**Załącznik do Uchwały
Nr 220/XXVIII/2013
Rady Miejskiej w Pruchniku
z dnia 26-09-2013r.**

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI HAWŁOWICE NA LATA 2013-2020

(Gm. Pruchnik)

Hawłowice, wrzesień 2013r.

Spis treści:

I. Zakres opracowania	4
II. Uczestnicy warsztatów:	5
III. Diagnoza miejscowości Hawłowice	6
1. Położenie, podział terytorialny, komunikacja, ludność i budżet	6
1.1. Położenie geograficzne i administracyjne:	6
1.2. Komunikacja:	6
1.3. Ludność:	6
1.4. Budżet wsi:	7
2. Środowisko	7
2.1. Historia	7
2.2. Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze:	8
1) Najważniejsze obiekty zabytkowe:	8
2) Dawne i obecne zwyczaje, tradycje:	17
3) Produkty lokalne żywnościowe:	20
4) Produkty lokalne nieżywnościowe (rzemiosło, artyści):	20
2.3. Znane postacie:	20
2.4. Zagospodarowanie terenu:	21
1) Zagospodarowanie:	21
2) Klasy bonitacji gleb:	21
2.5. Ochrona środowiska:	22
3. Gospodarka	22
3.1. Podmioty gospodarcze:	22
3.2. Zatrudnienie i bezrobocie:	23
3.3. Gospodarka komunalna i infrastruktura techniczna:	23
3.4. Rolnictwo	23
1) Ilość gospodarstw rolnych, w tym powyżej 1 ha	23
3) Hodowla:	24
4) Struktura gospodarstw rolnych wg kierunków działalności rolniczej:	24
3.5. Turystyka	24
4. Sprawy społeczne	24
4.1. Pomoc społeczna:	24
4.2. Zasoby mieszkaniowe	25
4.3. Sytuacja mieszkaniowa:	25
4.4. Przedszkola:	25
4.5. Szkolnictwo:	25
4.6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna:	26
4.7. Kultura i sport	26
4.8. Bezpieczeństwo publiczne:	26
4.9. Pomoc społeczna:	26
4.10. Stowarzyszenia i inne organizacje pozarządowe:	26
IV. Analiza SWOT:	27
V. Opis i charakterystyka obszarów o szczególnym znaczeniu	28
VI. Wizja (rok 2020):	29
VII. Cele:	29
1. Stworzenie bazy agroturystyczno-kulturalno- społecznej,	29
2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz rozwój oferty spędzania wolnego czasu,	29
3. Stworzenie zaplecza do rozwoju przedsiębiorstw, ukształtowanie obszaru przestrzeni publicznej, rozwój energii odnawialnej.	29

VIII. Plan zadań do realizacji na lata 2013-2018 (do zmiany)	30
IX. Wdrożenie, promocja i monitorowanie	33

I. Zakres opracowania

Plan Odnowy Miejscowości Hawłowice jest dokumentem strategicznym określającym rozwój wsi w sferze społeczno- gospodarczej na lata 2013 - 2020, poprzez realizację zadań ujętych w trzy cele:

1. Stworzenie bazy agroturystyczno–kulturalno-społecznej,
2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz rozwój oferty spędzania wolnego czasu,
3. Stworzenie zaplecza do rozwoju przedsiębiorstw, ukształtowanie obszaru przestrzeni publicznej, rozwój energii odnawialnej.

Plan Odnowy Miejscowości Hawłowice w gminie Pruchnik powstał w wyniku konsultacji z mieszkańcami. Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania 'Odnowa i rozwój wsi' objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013* (tekst jednolity: Dz. U. 2013r, poz. 501). Plan Odnowy Miejscowości będzie wymagany dokumentem załączanym do wniosku o finansowanie z działania „Odnowa i rozwój wsi”.

Plan Odnowy Miejscowości przygotowany został wspólnie z mieszkańcami sołectwa Hawłowice, tak by realizowane zadania odpowiadały rzeczywistym potrzebom mieszkańców i mogły w pełni wykorzystać istniejący potencjał i szanse rozwoju miejscowości. W dniach 10 i 18 sierpnia 2013 roku odbyły się spotkania warsztatowe z mieszkańcami miejscowości, na których wypracowano większość zapisów Planu Odnowy Miejscowości.

Zadania ujęte w Planie Odnowy Miejscowości wpisują się w założenia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 - 2013, jak również nowej perspektywy dla PROW na lata 2014-2020; szczególnie w cele zawarte w Osi priorytetowej 3, działaniu „Odnowa i rozwój wsi” oraz „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”, a także w Osi Priorytetowej 4. Plan może stanowić również dokument pomocniczy przy planowaniu działań współfinansowanych z Podkarpackiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 - 2013 i nowej perspektywy na lata 2014-2020. Plan Odnowy Miejscowości Hawłowice jest zgodny z celami strategicznymi zawartymi w Strategii Rozwoju Gminy Pruchnik na lata 2007 - 2015, w szczególności z:

1. CELEM STRATEGICZNYM I - Poprawa jakości życia mieszkańców gminy,
2. CELEM STRATEGICZNYM II-Stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości,
3. CELEM STRATEGICZNYM III - Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Przedsięwzięcia ujęte w Planie Odnowy Miejscowości Hawłowice wpisują się w Strategię Rozwoju Powiatu Jarosławskiego na lata 2008-2015, m.in.:

- I. Obszar strategiczny: Kapitał ludzki: Priorytet IV: Dbłość o dziedzictwo kulturowe oraz tworzenie warunków do zwiększenia dostępności do kultury i sportu oraz rozwoju turystyki - Cel 1: Wspieranie działalności kulturalnej i sportowej na terenie powiatu,
- II. Obszar strategiczny: Infrastruktura Techniczna i Komunikacyjna: Priorytet I: Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i turystycznej - Cel 2: Poprawa i rozwój infrastruktury turystycznej, sportowej oraz ochrona dziedzictwa kulturowego

Działania ujęte w Planie Odnowy Miejscowości Hawłowice na lata 2013-2020 realizują cele ujęte w Lokalnej Strategii Rozwoju (pkt. 13) – dokumencie strategicznym Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia „Z tradycją w Nowoczesność”, do którego należą gmina Chłopice, Kańczuga, Roźwienica, Pawłosiów i Pruchnik, m.in.:

1. Wzrost miejsc pracy - przyciąganie inwestorów, pozyskanie wiedzy i środków na rozwój
2. Wzrost miejsc pracy – wzrost liczby MŚP, rozwój instytucji otoczenia biznesu
3. Poprawa zbytu produktów rolnych, w tym rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego i „zdrowej żywności”
4. Zwiększenie ilości instytucji i organizacji, wydarzeń kulturalnych, poprawa bazy sportowo-rekreacyjnej oraz rozwój oferty spędzania wolnego czasu
5. Rozwój agroturystyki i infrastruktury turystycznej
6. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego
7. Rozwój współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, w tym z Ukrainą.
8. Wzrost aktywności i integracji społecznej

Opracowanie zawiera:

- a) diagnozę sytuacji miejscowości,
- b) wizję miejscowości w roku 2020,
- c) analizę SWOT – „mocne i słabe strony” oraz „szanse” i „zagrożenia” dla miejscowości Hawłowice,
- d) cele,
- e) zadania dla realizacji poszczególnych celów, zawierające nazwę zadania, termin (okres) realizacji, osobę odpowiedzialną, potencjalnych partnerów, szacowane koszty zadania i źródło środków,
- f) opis i charakterystykę obszarów związanych z kształtowaniem obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne,
- g) uwagi końcowe w zakresie wdrożenia, monitorowania i ewaluacji Planu.

Wśród zadań wskazano na te, które mogłyby być finansowane z Programu Odnowy i Rozwoju Wsi w oparciu o w/w projekt rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

II. Uczestnicy warsztatów:

lp.	Nazwisko i imię
1	ZAŁUCKI PIOTR
2	MIELNICZEK JACEK
3	CZOP IRENEUSZ
4	DRABIK STANISŁAW
5	WAŃKOWICZ BOŻENA
6	KOSZELA HELENA
7	WAŃKOWICZ PAWEŁ

lp.	Nazwisko i imię
8	ZAŁUCKI WIESŁAW
9	JAMROZIK WIESŁAW
10	SZCZEPANIK ANDRZEJ
11	WOJTOWICZ IRENEUSZ
12	JAMROZIK KATARZYNA
13	WOJTOWICZ MARIUSZ
14	WOJDYŁA AGNIESZKA

III. Diagnoza miejscowości Hawłowice

1. Położenie, podział terytorialny, komunikacja, ludność i budżet

1.1. Położenie geograficzne i administracyjne:

Miejscowość Hawłowice sąsiaduje z Rozborzem Okrągłym, Rozborzem Długim, Czudowicami (gmina Rożwienica), Bystrowicami (gmina Rożwienica), Pruchnikiem. Odległości do najbliższych miast: Jarosław - 18 km, Kańczuga – 16 km (powiat Przeworski), Przemyśl- 33 km, Rzeszów- 51 km.

Hawłowice (powierzchnia 811 ha) leżą w gminie Pruchnik, powiecie jarosławskim, we wschodniej części województwa podkarpackiego, w paśmie Pogórza Dynowsko-Przemyskiego. Miejscowość położona jest w kotlinie, w terenie pagórkowatym, gdzie najniższy punkt w południowo-zachodniej części miasteczka wynosi 244 m n.p.m. a najwyższy 294 m n.p.m. Obszar, który obecnie zajmuje Pruchnik w przeważającym procencie jest terenem o charakterze górzystym. Pod względem geologicznym obszar zaliczany jest do tworów Karpat Fliszowych zaliczanego do tzw. *plaszczowiny skolskiej*. Ukształtowanie powierzchni w miejscowości jest bardzo zróżnicowane. Występują tu typowe pogórza o płaskich garbach, płaskodenne doliny, a także większe wzniesienia o stromych stokach. W rejonie znajduje się wiele śladów działania wód polodowcowych, które wyłobiły w dość miękkim podłożu lessowym głębokie wąwozy. Widnieją w nich gdzieśgdzie znaki najdalszego zlodowacenia zwanego i określanego w literaturze naukowej mianem tzw. linii jarosławskiej, wysuniętej najdalej na południe.

Położenie administracyjne (gmina) - miejscowość Hawłowice leży w gminie Pruchnik, która to graniczy od wschodu z gminą Rożwienica, od zachodu z gminą Kańczuga, od północy z gminą Zarzecze, od południa z gminami Krzywczyna oraz Dubiecko.

Podział terytorialny (przysiółki): Hawłowice Górne, Hawłowice Dolne, Parcelacja, Psiarnia.

Hawłowice należą do Parafii Rzymskokatolickiej w Pruchniku.

1.2. Komunikacja:

o Drogi:

- powiatowa - nr 1774R (0,4248),
- gminne - sieć dróg (8,4349 ha),
- o Drogi wodne – potok (0,45 ha),
- o Port lotniczy Rzeszów - Jasionka – ok. 55 km odległości,
- o Komunikacja zbiorowa - PKS, autobusy i busy prywatne,
- o Urząd Pocztowy w Pruchniku,
- o Posterunek Policji w Pruchniku,
- o Pogotowie Ratunkowe wyposażone w karetkę w Pruchniku,
- o Bank Spółdzielczy i Bank PEKAO S.A (filie) w Pruchniku.

1.3. Ludność:

- o Liczba ludności - 504 osób (stan na 31-12-2012 roku),
- o Struktura ludności wg wieku mieszkańców (stan na 31-12-2012):

Lp.	Struktura	Liczba
1.	do 18 lat	117
2.	od 19 do 65 lat	313

3.	powyżej 66 lat	74
Ogółem:		504

- o Migracja ludności:

Rok	Migracje	Przemeldowania na terenie Hawłowic	Wymeldowania
2011	2	-	2
2012	3	1	5

- o Przyrost naturalny w latach 2011-2012:

Rok	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Przyrost naturalny
2011	4	2	2
2012	6	3	3

- o Statystyka mieszkańców wg płci:

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Suma
2011	240	262	502
2012	240	264	504

Z powyższych wyliczeń możemy stwierdzić, że:

- o 62% mieszkańców Hawłowic jest w wieku produkcyjnym,
- o Migracja jest dodatnia,
- o Przyrost naturalny - dodatni,
- o Większą liczbę mieszkańców wsi stanowią mężczyźni.

1.4. Budżet wsi:

Miejscowość nie dysponuje środkami pieniężnymi czy majątkiem. Budżet na inwestycje w miejscowości jest zawarty w budżecie Gminy Pruchnik i wykorzystywany zgodnie z rocznymi planami. Sołtys otrzymuje 200 zł za udział w sesji Rady Miejskiej w Pruchniku oraz prowizję za inkaso zobowiązań pieniężnych (8%).

2. Środowisko

2.1. Historia

Wieś Hawłowice położona jest na terenie górzystym przeciętym przez dolinę niewielkiego strumienia będącego dopływem rzeki Mleczki.

Hawłowice należą do najstarszej wsi w gminie, ich powstanie datuje się jeszcze na I połowę XIV wieku. Już w XV wieku rysuje się podział osady na dwie osobne wsie – Hawłowice Dolne i Górne. Obie wsie należały do rodu Korczaków. Górne były własnością Pruchnickich, Dolne były natomiast w posiadaniu drugiej gałęzi rodu Rozborskich. Podział wsi zaowocował powstaniem dwóch folwarków. Podział na dwie miejscowości zachował się aż do 1944 roku.

Nazwa wsi jest nazwą patronimiczną gdyż wywodzi się od imienia zasadźcy – Hawła (ruski odpowiednik imienia Gawel). Nazwa wielokrotnie się zmianała: Hawłowycze (1424), Chawłowicze (1437), Hawłowicze (1515), Hawłowice (1589), Chawłowice, Hałowice (1744), Hawłowice górne i dolne XIX w., Hawłowice XX w.

2.2. Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze:

1) Najważniejsze obiekty zabytkowe:

Dwór w Hawłowicach Dolnych – jego powstanie datuje się na pierwsze dziesięciolecie XIX w. kiedy właścicielem tych dóbr był Wojciech Dembiński. Projekt tego budynku musiał pochodzić od tego samego, nie znanego z nazwiska architekta, który wznosił dwór w Nienadowej nad Sanem, należący do brata Wojciech, Antoniego Dembińskiego. Z niewielkimi zmianami wykonanymi po 1850 r. dwór hawłowicki zachował się aż do okresu II wojny światowej. Ostatnią właścicielką z tej rodziny była córka Wojciech (1776 – 1836) i Karoliny Humnickiej, Julia Dembińska. Od niej około 1850 r. drogą sprzedaży, dobra te przeszły do Apolinarego Kotkowskiego, a od jego spadkobierców około 1880 r. do Heleny Zakliki. W parę lat później Hawłowice Dolne odkupił od niej Teofil Żurowski, który pod koniec XIX czy też początku XX w. sprzedał ją Aleksandrowi Dworskiemu (1822 – 1908) znanemu politykowi i działaczowi galicyjskiemu. Przez wiele lat piastował on funkcje prezesa Związku Ziemian w Krakowie, Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego we Lwowie, Był wiceprezesem Związku Organizacji Rolniczych w Warszawie, członkiem rady naczelnej organizacji ziemskich w Warszawie. Jego syn Aleksander Dworski (1878 -1945) żonaty ze Stefanią Borck – Prek (zm. 1950).

W czasie I wojny światowej folwark został zniszczony, a odbudowano go w latach 20-tych XX wieku. W 1928 r. majątek liczył 288 ha, w 1938 roku miał 655 ha powierzchni, w tym 277 użytków rolnych, 385 ha lasów. Folwark w Hawłowicach Dolnych specjalizował się w uprawie buraka cukrowego, nasion traw, rzepaku, wikliny.

Hodowano w nim bydło rasy fryzyjskiej, owce karakuły oraz konie, a także produkowano bekony. Hawłowice Dolne słynęły też z najstarszych w Polsce sztucznych pastwisk założonych tutaj w 1903 r.

W latach 30 – tych w majątku tym mieszkało 25 rodzin tzw. Ordynariuszy i 25 sezonowych robotników.

Majątek w Hawłowicach był wyłączony przed II wojną światową z obowiązku parcelacji. Przed II wojną światową był już częściowo zelektryfikowany, a energia pochodziła z kierat funkcjonującego we wsi jeszcze w latach 50 – tych. Po 1945 r. rodzina Dmowskich została zmuszona do opuszczenia majątku, który został rozparcelowany, a w 1951 r. powstała tu Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna i szkoła podstawowa (budynek dworu). Obecnie założenie dworsko – folwarczne datowane jest na przełom XVIII/XIX w.

Na koniec XVIII w. datuje się park o charakterze krajobrazowym, na pocz. XIX w. powstanie klasycystycznego dworu, a w II połowie XIX w. istniała już większość istniejących do dziś (znacznie przebudowanych) budynków. Nieznane są dokładnie daty ich powstania ani nazwiska autorów i budowniczych.¹

Budynek spichlerza kilkakrotnie zmieniał swoją funkcję po 1945 roku, najpierw pełnił funkcję magazynu zbożowego, potem wychowalni drobiu, a obecnie wykorzystywany jest jako magazyn. Spichlerz przeszedł gruntowny remont w 1976 roku. Częściowo wymieniono wtedy więźbę dachową, stropy, zastępując część słupów drewnianych murem, podłogę i drzwi. Wymieniono pokrycia dachu eternit. Budynek dawnego czworaka (obecnie dwa mieszkania i świetlica) był gruntownie remontowany na przełomie 80/90 lat. Wymieniono wtedy okna, pokrycie dachu, otynkowano i zmieniono podział wnętrza. Budynek dawnej stajni wykorzystywanej po 1945 roku również jako chlewnia i magazyn był kilkakrotnie przebudowywany przy zmianach swoich funkcji (zamurowywano otwory, wymieniono okna, zmieniono wewnętrzny układ stanowisk).

Ostatni z nieistniejącego już kompleksu budynków inwentarskich - obora spłonęła na początku lat 80-tych. Budynek dawnego młyna zmienił swoją funkcję na magazyn po 1945

¹ H. Jurewicz, T. Piekarczyk, K. Szuwarowski, I. Zając: Studium ... dz. cyt., s. 15 – 16.

roku. Budynek czworaka był remontowany gruntownie w latach 70-tych. Wymieniono wtedy stolarkę okienną i drzwiową, założono instalację wodno – kanalizacyjną oraz gazową. Część dróg wyłożono betonowymi płytami. Zachował się pierwotny układ z czytelnymi osiami widokowymi. W parku zachował się starodrzew z pierwotnego nasadzenia. Nie zachowały się żadne ślady pierwotnego ogrodzenia i bram wjazdowych. Z dawnych budynków gospodarczych pozostał tylko spichlerz, przebudowany budynek dawnej stajni oraz dawnego młyna. Część budynków gospodarczych zagrożona jest działalnością wilgoci oraz szkodników drewna.²

Być może na północ od spichlerza znajdował się jeszcze jakieś budynki gospodarcze, co w sposób niezbyt jasny wynika z planu ogrodów w Hawłowicach Dolnych z 1852 roku.

Obecnie park otaczający dwór ma starodrzew zachowany w 50 % składający się głównie z dębów, lip i kasztanowców, sięgający znacznie poza datę powstania ostatniego dworu. Wiek świerka „kandelabrowego” określono na 400 lat. Drzewa tworzą gęstą skupinę, w północnej części zespołu. W bezpośrednim sąsiedztwie pałacu od zachodu i wschodu rozległe polany widokowe z luźno rozmieszczonymi dębami (od zachodu) i pięknymi modrzewiami (od wschodu). Bezpośrednie otoczenie stawu oraz zachodnia granica parku obsadzone są lipami i dębami.

Dwór jest wybudowany w stylu klasycystycznym, w części centralnej dwukondygnacyjny, kryty czterospadowym dachem nad korpusem głównym i dwuspadowym nad tympanonem. Elewacja główna zachodnia z centralnie usytuowanym portykiem składającym się z czterech kolumn spierających tympanon.

Elewacja frontowa obecnie dziewięcioosiowa z systematycznie rozmieszczonymi po obu stronach portyku z trzema otworami okiennymi w układzie pasowym zwieńczonymi płasko. W portyku wejście na centralnej osi z dwoma otworami okiennymi po bokach zwieńczonymi płasko oraz dwoma śladami po otworach okiennych. Elewacja jest ozdobnie tynkowana.

Przed portykiem na całej szerokości kamienne schody po obu stronach których znajdują się rzeźby dwóch leżących lwów.³

Elewacja tylna wschodnia dziewięcioosiowa w budynku głównym z otworami okiennymi w układzie pasowym. Elewacja boczna z dobudówkami, w których znajdują się wejścia boczne do mieszkań mieszczących się w pałacu. Jednoosiowa elewacja frontowa tego budynku zaakcentowana została pozornym ryzalitem, mieszczącym wgłębny portyk kolumnowy w wielkim porządku. Jako ramy portyku występowały czworograniaste, poziomo żłobkowane filary. Pomiedzy nimi ustawiono pojedynczo cztery kanelowane kolumny doryckie, pozostawiając na osi nieco szersze interkolumnium. Filary i kolumny dźwigały rozczłonkowane tryglifami belkowanie oraz duży trójkątny fronton, ozdobiony zapewne niegdyś herbem Dembińskich, ostatnio pusty. Wszystkie boki frontonu otaczał gzyms. Stosunkowo płytka, z wysuniętym lekko poza linię kolumn tarasem wnęka portykowa dostępna była przy pomocy pięciu kamiennych stopni, usytuowanych na całej jej szerokości. Schody flankowały leżące na specjalnych postumentach, również w kamieniu wykute lwy, z głowami podniesionymi, zwróconymi w stronę wchodzących o dworu. Strop wnęki służącej jako letni salon, dzielony na pięć dużych kwadratowych pól, dekorowały rozety. Zamkniętą gzymsem wnękę, podobnie jak skrajne filary portyku, ożywiało szerokie horyzontalne żłobkowanie oraz profilowane obramowania drzwi i okiem. Po obu stronach wejścia, zamiast okien, mieściły się zapewne późniejsze, ostrołukowo zasklepiene płytkie nisze. Wystrój podobny jak wnęka portykowa otrzymały też części boczne elewacji rontowej, cała elewacja ogrodowa i obie boczne. Przy elewacji ogrodowej zamiast portyku urządzono obszerny taras ze schodami do parku. Narożniki dworu ujęto w pilastry. Wszystkie elewacje zwieńczono

² P. Bobrowski: Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa, MNR w Szreniawie 1994, (Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków w Przemyślu).

³ P. Bobrowski, Wkładka do Karty Ewidencyjnej Zabytków Architektury i Budownictwa, Załącznik nr 1, MNR w Szreniawie, 1994, (Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków w Przemyślu).

bardzo wydatnym profilowanym gzymsem. Dwór nakryto dachem czterospadowym, początkowo pobitym gontami, później blachą cynkową, lekko wklęsłym, nad częścią piętrową gładkim, dwuspadowym. Ponad dach wyprowadzono trzy masywne, otynkowane kominy. Jeden umieszczono pośrodku budynku równolegle do kalenicy, zaś dwa pozostałe w połaciach bocznych, do kalenicy poprzecznie. Prawdopodobnie już w drugiej połowie XIX wieku przy lewej ścianie bocznej dworu dodano niewielką dobudówkę.

Wnętrze domu miało układ dwutraktowy, z krótkim korytarzem na końcu skrzydła prawego. Środek od strony zajazdu zajmował dwukondygnacyjny hall, z jednobiegowymi drewnianymi schodami i galeryjką umieszczoną na wysokości piętra. Mieściło ono tylko jeden duży pokój gościnny. W centrum traktu ogrodowego znajdował się wielki salon przedzielony arkadą na dwie części. Po obu stronach hallu i salonu ciągnęły się w amfiladzie pokoje mieszkalne. Jeden z nich służył jako jadalny. Wystrój wnętrza dworu hawłowskiego przypominał niegdyś wystrój dworu nienadowskiego.

W drugiej połowie XIX wieku ze wszystkich pokoi usunięto jednak dawne okrągłe piece kaflowe, zastępując je nowymi. Zlikwidowano też wówczas kominki. Do 1914 roku ocalały natomiast piękne posadzki, skomponowane we wzory z kilku gatunków drewna. Uległy one jednak zniszczeniu w czasie I wojny światowej. Do 1939 r. przetrwała jedynie posadzka w pokoju urzynamym wówczas jako jadalny, ułożona z jasnego i czarnego dębu.

W innych pokojach były już inne parkiety. Znajdujący się w salonie jedyny kominek pochodził również z okresu późniejszego. Obite niegdyś częściowo tapetami ściany malowano ostatnio na gładkie kolory jasne. Sufity nie miały już żadnych sztukaterii. Ponieważ Hawłowice w ciągu XIX wieku parokrotnie zmieniały właścicieli, w chwili wybuchu II wojny światowej nie było we dworze żadnych kolekcji ani cenniejszych dzieł sztuki. Tylko w wielkim salonie stało kilka foteli, stoły i kanapa w stylu Ludwika Filipa. Reszta urządzenia była dwudziestowieczna.

Niektóre pokoje, podobnie jak salon, dekorowały w prawdzie obrazy, nie miały one jednak większej wartości artystycznej. Niewielka biblioteka składała się głównie z wydawnictw międzywojennych, w tym w językach zachodnioeuropejskich.

Jak się wydaje istniejący dwór klasycystyczny powstał z początkiem XIX wieku na miejscu wcześniejszej, być może drewnianej rezydencji. Dwór był obiektem parterowym, podpiwniczonym a jedynie w części centralnej poprzedzonej portykiem posiadał niewielkie piętro.

Obecnie na terenie odbudowanego i odrestaurowanego Zespołu dworsko - parkowego działa Gospodarstwo Agroturystyczne „Swoboda” oraz stadnina koni. Na terenie posiadłości odbywają się liczne imprezy sportowe i kulturalne.

Dwór w Hawłowicach Górnych - założenie przestrzenne w Hawłowicach Górnych istniało prawdopodobnie w XVII wieku. Trudno jednak powiedzieć czyją było własnością w tym okresie. W XIX jest własnością Zaklików, w 1868 r. Edwarda Zakliki. Na podstawie materiałów wiemy, że w 1902 r. należały do Eustachego Wolskiego, natomiast w 1928 r. właścicielami byli Eustachy Wolski do którego należało 138 ha. ziemi i Roman Wolski, który miał 185 ha. W posiadaniu rodziny Wolskich majątek w Hawłowicach Górnych był do 1945 r. Prawdopodobnie specjalizował się w hodowli koni i bydła.

Po II wojnie światowej został rozparcelowany, a w 1951r. utworzono razem z majątkiem w Hawłowicach Dolnych Spółdzielnię Rolniczą, a następnie Rolniczą Spółdzielnię Produkcijną w Hawłowicach. Pierwsze założenia parkowe w Hawłowicach Górnych pochodziły z XVII lub XVIII wieku. Z tego okresu pochodzi budynek małego spichlerza (zboru – kaplicy). Na XVII wiek datowany był nieistniejący już dwór.⁴

Dwór ten istniał do II wojny światowej. Wybudowali go więc najprawdopodobniej ówcześni właściciele dóbr Trzcinińscy. Zespół ten usytuowany był na północnym skraju wsi, przy granicy z Czudowicami. Od zachodu okalający dwór park łączył się z parkiem w Hawłowicach Dolnych. Za dworem teren opadał stromo w stronę stawów oblewających jego zabudowania od północnego zachodu i północy.

Dom mieszkalny w Hawłowicach Górnych był budowlą w całości jednokondygnacyjną, wzniesioną z kamienia na planie prostokąta, siedmioosiową z lekko wyłamującymi się w elewacjach bocznych ryzalitami, będącymi odpowiednikami lub pozostałością staropolskich alkierzy, zwróconą frontem na wschód, z lekkim odchyleniem ku północy. Ryzality czy też alkierzy flankowały ciągnący się pomiędzy nimi wgłębny, złożony z czterech w jednakowej odległości ustawionych czterograniastych filarów. Także od strony zachodniej w planie domu wycięto 2/3 jego długości wąski gank, nakryty dachem wspartym na dwóch identycznych jak od pojazdu filarach. Dom nakrywał wysoki, gładki dach czterospadowy, z niewielkimi półkolistymi lukarnami, podbity gontami, wyodrębniony nad pseudoalkierzami.

Gdy siedemnastowieczny dom okazał się zbyt szczupły, po 1900 r. Eustachy Wolski przy jego narożniku południowo – zachodnim zaadaptował oranżerię na cele mieszkalne niewielkie trójosiowe skrzydło, zrównane z elewacją południową. Pomieściło ono jeden pokój duży, da mniejsze, sionki, a u styku z elewacją zachodnią – garderobę. Po licznych z pewnością przebudowach, w 1939 r. zasadnicza, stara część dworu miała w zasadzie układ dwutraktowy, ale nieregularny, bez symetrii.

We wszystkich pomieszczeniach ściany były malowane gładko, drzwi były dwuskrzydłowe płycinowe, piece kaflowe jednokolorowe, posadzki zaś głównie z drewna miękkiego. Wyposażenie ruchome było przeważnie nowsze, gdyż Wolscy mieszkali w Hawłowicach stonkowo krótko, po poprzednich zaś, często zmieniających się właścicielach, nic się nie zachowało. Pośrodku traktu frontowego mieściła się obszerna, prostokątna sień, zwana tu hallem. Do wyposażenia nieruchomego hallu należał umieszczony w prawym rogu murowany i bielony kominiek ze wspartą na węgarach rzeźbioną płytą. Po prawej stronie hallu znajdowała się przestronna jadalnia, gdzie na szczególną uwagę zasługiwał piec rzadko spotykanych rozmiarów. Alkierz północno – wschodni mieścił jeden z pokoi mieszkalnych, dostępnych z jadalni. Do sieni ze strony lewej, w części przedniej przylegał niewielki pokój kredensowy, mający także wyjście na taras portykowy. Stąd w kierunku południowym wchodziło się do niewielkiej kancelarii. Alkierz południowo – wschodni służył jako łazienka. Do kredensu i kancelarii przylegał najciekawsze pod względem architektonicznym pokój, jakim był duży, prostokątny salon, z rozmieszczonymi w

⁴ H. Jurewicz, T. Piekarz, K. Szuwarowski, I. Zając: Studium ..., dz. cyt., s. 15 – 16.

amfiladzie drzwiami, łączący się bezpośrednio z hallem, a następnie jadalnią. Część południową salonu od północnej oddzielały dwie kanelowane częściowo, wsparte na bazach wolno stojące kolumny i dwie półkolumny. Część przednią salonu nazywano werandą. W trakcie ogrodowym, idąc od południa w kierunku północnym mieściły się: pokój „myśliwski”, biblioteka, dwa pokoje mieszkalne, a na końcu kuchnia i mała sionka w narożniku północno – zachodnim. W bibliotece znajdował się drugi kominek, z węgarami, dekorowanymi pilastrami, i nadprożem zdobionym jakimś ornamentem.

Z cenniejszych zgromadzonych w Hawłowicach Górnych przez rodzinę Wolskich przymiotów, wiele przepadło w czasie rabunku wojsk rosyjskich w 1914 r. Zginęły wówczas niemal wszystkie stare meble.

W czasie wybuchu II wojny światowej dom urządzony był więc prawie wyłącznie meblami nowymi. Ocalało zaledwie kilka szaf, stolików i łóżek biedermeierowskich i eklektycznych. Ściany dworu zdobiły także głównie obrazy współczesne, malowane przez zaprzyjaźnionych z Eustachym Wolskim artystów. Do cenniejszych zaliczano wiszące w jadani portrety rodzinne: akwarelowe Jana Kantego i Romana Wolskich, synów Eustachego oraz jego samego. Wszystkie pędzla Aleksandra Augustynowicza.

W salonie umieszczono również duże „martwe natury z owcami”, a poza tym dwa starsze wizerunki Jana Kantego i Kamili ze Straszewskich Wolskich z połowy XIX w.

Salon dekorowały jeszcze: *Autoportret* Juliana Fałata na tle panoramy Krakowa, następnie malowane w Hawłowicach przez Augustynowicza i Romana Bratkowskiego pejzaże. Bibliotekę zdobiła seria akwarel pędzla Romana Rupniewskiego, przedstawiająca Wojsko Polskie z czasów Księstwa Warszawskiego, portret Augustyna Trzecieckiego, pułkownika i fundatora 1⁵ pułku ułanów Księstwa Warszawskiego, oraz siedemnastowieczna zbroja z napierśnikiem, karwaszami i misiurką. Inne pomieszczenia dekorowały głównie ryciny dziewiętnastowieczne i oleodruki. Biblioteka zawierała kilkaset tytułów, głównie współczesnych polskich i obcych. W pokoju bibliotecznym przechowywano ponadto nuty oraz zbiór rękopisów, głównie rodzinnych, a wśród nich dyplomy królewskie. Najstarszy z 1570 r. podpisany był przez króla Zygmunta Augusta i opatrzony jego pieczęcią sygnetową.

Do najcenniejszych zabytków dworu górno – hawłowickiego należały jeszcze datowany ostrożnie na przełom XVI w. lamus.

Naprzeciw głównego domu mieszkalnego, oddzielona od niego gazonem i przesłonięta od frontu wysokim żywopłotem, stała murowana, parterowa, na planie wydłużonego prostokąta oficyna. Usytuowano ją na skaju wzniesienia. Opadający za nią teren przechodził w ogród warzywny i sad owocowy.

Z pierwotnego założenia ogrodowego do 1939 r. przetrwały nieliczne ślady. Park krajobrazowy na bazie pierwotnego powstał dopiero w początkach XIX wieku i w początkach XX wieku. Zaś został przekomponowany i poszerzony. Zasadnicza jego część ze starodrzewem, głównie lipowym i grabowym, otaczała dwór od strony południowej południowo – zachodniej, z osiami widokowymi na dolinę potoku i parterami wodnymi (stawami) dworu w Hawłowicach Dolnych, stojącego na wzgórzu przeciwnym, i dalej na pola z pojedynczymi skupiskami drzew. Na gazonie kwiatowym przez frontem domu rosło kilka świerków srebrzystych, a za domem większa grupa drzew, a więc świerk, wierzby płaczące, brzozy i dekoracyjne krzewy. Za tą grupą, jako tło występowały drzewa wyższe, głównie graby.

Z zespołu dworsko – folwarcznego w Hawłowicach Górnych zachował się częściowo park. Z budynków folwarcznych pozostał spichlerz murowany, obecnie nieużywany i wymagający remontu oraz stojąca obok niego częściowo przebudowana stodoła. Pozostałe nie istniejące względnie zostały całkowicie przebudowane.

Stosunkowo najlepiej zachowanym obecnie obiektem jest XVIII wieczny spichlerz – zbór ariański – kaplica dworska, który był remontowany pod koniec lat 60 – tych. Murowany z cegły i kamienia, tynkowany, podpiwniczony, z drewnianym podcieniem. Obiekt był

opuszczony, wymagał natychmiastowej interwencji konserwatorskiej i właściwego zagospodarowania. Nie zachował się żaden budynek mieszkalny, dwór usytuowany nieopodal dawnego zboru ulegający sukcesywnemu niszczeniu, został rozebrany w 1962 roku. W jego miejscu postawiono nowy budynek mieszkalny.⁵

Lamus w Hawłowicach Górnych - Pośrodku parku krajobrazowego powstałego w XIX – XX wieku na reliktach starszego układu z okazami sędziwych dębów i lip oraz resztkami alei, śladami stawów i grobli – zachowała się oryginalna budowla zwana Zborem Ariańskim, tzw. „Lamus”, pochodząca z XVI – XVII wieku, murowano – drewniana z podcieniami na drewnianych słupach.⁶

Obiekt bardzo interesujący, urzeka tajemniczością, ze względu na otoczenie napawa smutkiem. W swojej historii pełnił różne funkcje. Był kuchnią dworską, po przebudowie dokonanej u schyłku XVIII wieku i początku XX wieku – kaplicą, a od 1966 roku po gruntownej konserwacji przeznaczony niestety na magazyn. W ocalałych zabudowaniach gospodarczych znalazła miejsce Spółdzielnia Produkcyjna.⁷

Zbór Ariański usytuowany jest w parku w pobliżu starszego dworu, przebudowany, murowany z kamienia, potynkowany, z drewnianym podcieniem, podpiwniczony. Krótkie, ceglane, później dobudowane prezbiterium zamknięte trójbocznie.

Szersza dwuprzęsłowa nowa ustawiona na planie prostokąta. Wnętrze nakryte sklepieniem kolebkowym z lunetami na podkreślonych szwach, prezbiterium stropem. Piwnice sklepienie kolebkowo z lunetami. W wejściu do nich kamienny, półokrągły portal. Wzdłuż ściany frontowej i bocznych podcień, wsparty na okrągłych drewnianych słupach, z poprzecznymi profilowanymi w połowie wysokości i pod daleko wysuniętym okapem, okna rozglifione do zewnątrz. Otwór wejściowy zamknięty półokrągło. Dach naczółkowy pokryty pierwotnie gontem, wtórnie blachą.⁸

Na wniosek właściciela dworu dr Mariana Wolskiego z Krakowa, przystąpiono do badań archeologiczno – architektonicznych przy obiekcie tzw. „Lamusa” w Hawłowicach Górnych. Prace wykopaliskowe prowadzone były w okresie od 11 czerwca do 2 lipca 2003 roku z funduszy Wojewódzkiego Podkarpackiego Konserwatora Zabytków z siedzibą w Przemyślu. Badania realizowało Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu, z którego ramienia nadzór merytoryczny sprawował mgr Andrzej Koperski, w terenie pracami kierowała mgr Magdalena Kośmider. Konsultantem naukowym był prof. dr hab. Zbigniew Pianowski. Prace terenowe poprzedzono kwerendą archiwalną. Obiekt w Hawłowicach Górnych nie doczekał się odrębnego opracowania. Najobszerniej opisany został w monografii miejscowości opracowanej przez dr Mariana Wolskiego. Według opisu tego autora „Lamus” tradycyjnie uznawany był błędnie za zbór protestancki (ariański), w rzeczywistości miał charakter mieszkalny i gospodarczy, o czym przekonuje forma i zachowane ciągi kominowe. Do roku 1940 to jest do chwili powstania w obiekcie kaplicy, do istniejącego budynku przylegały dwa murowane ceglane aneksy, rozdzielone wąskim korytarzem. W aneksie mieściły się kuchnia dworska i pralnia. Całość o kilka metrów dłuższą nakrywał dach.

Pan dr Marian Wolski powstanie budynku „Lamus” przypisuje Stanisławowi lub Piotrowi Broniewskiemu, który miał być właścicielem Hawłowic Górnych latach 1583 – 1614. Uważa również, iż „Lamus” pierwotnie był zapewne dworem wieżowym o dwóch kondygnacjach nadziemnych, a komunikacja pionowa mogła odbywać się za pomocą zewnętrznych, drewnianych schodów.

⁵ H. Jurewicz, T. Piekarz, K. Szuwarowski, I. Zając: dz. cyt., s. 17 – 48.

⁶ S. Kłos: Przewodnik Małopolska Południowo – Wschodnia, Warszawa 1998, s. 161.

⁷ Z. Rolewska: Ziemia Pruchnicka, dz. cyt., s. 8.

⁸ J. Frazik, M. Malanek: Katalog Zabytków Sztuki Województwo Rzeszowskie, Powiat Jarosławski, Wykonany w ramach prac Zespołu Dokumentacji Naukowej przy Katedrze Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1959, s. 9-10 (Materiały w zbiorach Muzeum w Jarosławiu).

„Lamus” położony jest na wyraźnym cyplu niewielkiego wzniesienia, od strony zachodniej otoczonego doliną, aktualnie nie wypełnioną wodą. Brak jakichkolwiek śladów zachowanych umocnień ziemnych. Sam budynek „Lamusa” jest budowlą kamienną, obecnie parterową, z jedną sklepioną izbą. Ostatnie podczas II wojny światowej, pomieszczenie to pełniło funkcję kaplicy. Obiekt jest podpiwniczony. Od zewnątrz od strony wschodniej, znajdują się schody do korytarza, z którego prowadzi wyjście do dwóch traktów sklepionych, kamiennych piwnic. Na szczególną zasługę zachowany kamienny „renesansowy” portal, przez który prowadzi wejście do piwnicy. Portal umieszczony jest na magistralnej, wschodniej ścianie budowli. Dane historyczne, zachowane elementy polichromii oraz portal w partii piwnicy wydają się wskazywać, iż budowla może pochodzić z XVI wieku. Prace badawczo – sondażowe w przyziemiu dawnego lamusa dworskiego w Hawłowicach Górnych miały na celu ustalenie polichromii i jej zasięg, oraz rozpoznania stratygrafii warstw technologicznych i chronologicznych. Poszukiwania polegały na wykonaniu miejscowych odkrywek schodkowych, pasowych i płaszczyznowych na sklepieniu, w lunetach i na ścianach. Prace badawczo – sondażowe i stratygraficzne wykonali dyplomowani artyści – konserwatorzy dzieł sztuki Dorota Białek i Grzegorz Kostecki. Odkryte elementy dekoracji malarskiej na sklepieniu należy interpretować, jako herb Tarnawa, tj. krzyż z półksiężycem na czerwonym polu, którym pieczętowała się rodzina Broniewskich.

Przyjmując tę hipotezę, można pokusić się o zawężenie czasu przypuszczalnego powstania zarówno samego dworu – lamusa, jak i dekoracji malarskiej. Można przyjąć, że murowana siedziba razem z wystrojem malarskim, bardziej okazała i wymagająca większych nakładów finansowych, mogła powstać dopiero wówczas, gdy Hawłowice Górne stały się główną siedzibą właściciela. Stało się to dopiero po roku 1583. Zatem powstanie budynku i jego dekorację malarską należy wiązać z osobami Stanisław i Piotra Broniewskich i ograniczyć do lat 1583 – 1614.

„Lamus” pełnił różne funkcje o charakterze gospodarczym. W aneksach do lat 20-tych XX wieku mieściły się kuchnia dworska i pralnia. We właściwym lamusie istniały wtórnie wbudowane murowane kadzie do kiszenia kapusty.

W 1940 roku opisywany obiekt został przebudowany na kaplicę. W związku z planami urządzenie w lamusie kaplicy pół – publicznej dla mieszkańców wsi Hawłowice Górne i Dolne dokonano szeregu plac budowlanych.

Wyburzono przyległe od frontu budynku dwa murowane aneksy, rozdzielone wąskim korytarzykiem, skrócono dach, dodając w miejsce prostych czworobocznych filarów, kanelowane podpory, wzorcowane na lokalnej drewnianej architekturze Pruchnika. Wybito otwór na prawie całą szerokość ściany „Lamusa” dostawiając do niej prostokątne prezbiterium. Po prawej stronie ściany zachodniej, przy spływie kolebki sklepienia, dostawiono niewielką ceglana ściankę.

Na ścianie północnej w przeszle wschodnim wykuto niewielką półkolistą niszę. Powierzchnię ścian pomalowano farbą klejową w kolorze przypominającym róż wenecki.

W sklepieniu wycięto dwa owalne otwory, w których umieszczono metalowe cylindry, służące zapewne do opuszczania podnoszenia żyrandoli ze świecami. W sprawie istniejących we wnętrzu lamusa malowideł ściennych, które uważano za ariańskie, sprowadzono z Krakowa historyka sztuki, który zalecił ich zabielenie wraz z całym sklepieniem, spływami i lunetami. Według relacji rodziny dekoracje malarskie w tamtym czasie (przed pobieniem) widoczna była w dwóch miejscach: w postaci wici roślinnej na jednym ze szwów sklepiennych zachodniego przeszła po południowej stronie, oraz w centralnej partii sklepienia. Tutaj miała znajdować się jakoby korona cierniowa otaczająca krzyż łaciński po którego lewej stronie przedstawiony był półksiężyc rogami zwróconymi do krzyża, a po drugiej stronie *Arma Passionis*, tj. drabina i gwoździe, wydaje się możliwe, że w bliżej nie znanym czasie, przemalowano w trakcie obecnych prac wieniec roślinny wokół tarczy herbowej,

zweżający go w ten sposób, że krzyż znalazł się w jego centrum, a jego dopełnienie kompozycyjne półksiężycza dodano drabinę i gwoździe.

Kolejne fazy zmian wystroju wnętrza związane były ze zmianą funkcji lamusa w okresie powojennym. Kaplica została zlikwidowana. Dostawione prezbiterium zburzono, zamurowując ceglami wybity w roku 1940 otwór. Całe wnętrze otynkowano zaprawą wapienno pisakową w szaro – brązowym kolorze. Prawdopodobnie przed otynkowaniem usunięto większość zniszczonych wcześniejszych tynków na ścianach, oraz osypujący się pobiał na sklepieniu, spływach i lunetach. Ten tynk zachował się do dnia dzisiejszego jako pierwsza wierzchnia warstwa technologiczna. Ze względu na duże zawilgocenie murów i dziurawe poszycie dachu natychmiastowa interwencja konserwatora była bezwzględnie konieczna.⁹

Zdj. - Lamus (Zbór ariański)

Zabytkowa Cerkiew w Hawłowicach – na terenie wsi znajduje się stary Kościół pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego /dawna cerkiew greckokatolicka/, drewniany, z XVII – XVIII wieku.¹⁰

Hawłowice należały do parafii rzymsko – katolickiej w Pruchniku, zaś cerkiew była filią cerkwi parafialnej w Pruchniku. Pierwsza wzmianka o istnieniu cerkwi w Hawłowicach pochodzi z 1507 r. Obecnie istniejąca cerkiew drewniana zabudowana została w 1683 r. i poświęcona przez władkę przemyskiego Jana Małachowskiego. W 1725 r. nadanie ziemnie i zwolnienie z opłat czynszowych i innych poczynił przywilejem Stanisław z Rządkowa Trzcński. Remont cerkwi i dzwonnicy prowadzony był pomiędzy rokiem 1817 a 1828, zaś poważny związany z częścią rozbudowaną w 1863 r. W 1919 malarz Andrij Semkowicz wykonał figuralną polichromię ścienną. Po 1947 r. cerkiew została przejęta przez parafię rzymsko – katolicką w Pruchniku i użytkowana jest przez nią do chwili obecnej.¹¹

Obecnie cerkiew posiada charakter wyłącznie zabytkowy. Wszystkie uroczystości kościelne odbywają się w nowym Kościele pod wezwaniem Świętych Apostołów Piotra i Pawła, którego budowa rozpoczęła w 2002 a zakończyła w 2007.

Konstrukcja ścian cerkwi zębowa. Nawa z dwiema kaplicami po bokach do której po stronie wschodniej przylega prezbiterium, zaś od strony zachodniej babiniec i kruchta.

⁹ Sprawozdanie z badań archeologicznych, Towarzystwo Przyjaciół Nauki w Przemyślu, Hawłowice Górne – Lamus, 2003 n, s. 1- 9.

¹⁰ S. Kłos: Przewodnik ... dz. cyt., s. 161 – 162.

¹¹ H. Jurewicz, T. Piekarczyk, K. Szuwarowski, I. Zajac: Studium Ochrony Wartości Kulturowych Gminy Pruchnik, Przemyśl 1999 s. 17.

Wszystkie pomieszczenia o rzucie zbliżonym do kwadratu. Nawa prezbiterium i babiniec nakryte pozornymi sklepieniami kolebkowymi, kruchta ma strop płaski odeskowany, ściany pokryte gontami. Dach na nawie siodłowy, dwuspadowy. Nad babińcem, prezbiterium i kruchtą trzyspadowy. Dachy kryte blachą. Nad nawą mała sygnaturka. Pod nawą krypta grobowa nakryta sklepieniem żeglasmym na gurtach. Powierzchnia cerkwi wynosi około 96 m², kubatura ok. 560 m³. Cerkiew została zakwalifikowana do II grupy zabytków.¹²

Starą metryką legitymuje się stary cmentarz przycerkiewny w Hawłowicach. Usytuowany jest on w środku wsi, na niewielkim wzniesieniu, przy głównej drodze wiejskiej. Obecnie zachowane cztery nagrobki są pozostałością cmentarza zajmującego niegdyś cały plac przycerkiewny. Jego powstanie łączyć należy z budową drewnianej cerkwi w 1683 roku, która przez wieki stanowiła filię parafii greko – katolickiej w Pruchniku.

Granice: wschodnia i zachodnia cmentarza zaznaczone są przez stare lipy, całość ogrodzona współczesnym ogrodzeniem. Zachowane nagrobki w formie krzyży na kamiennych postumentach oraz jednego obelisku można datować na przełom XIX i XX wieku – napisy są nieczytelne.

Według przekazów starych mieszkańców Hawłowic pod cerkwią powinny znajdować się krypty kolatorów rodziny Zaklików – aktualnie niedostępne. Całość bardzo zadbane, jako zespół cerkiewno - cmentarny posiada duże wartości zabytkowe i krajobrazowe. Zamknięty, nieużywany od lat drugiej wojny światowej jest niewielki cmentarz greckokatolicki w Hawłowicach. Usytuowany jest po prawej (wschodniej) stronie drogi z Pruchnika, na skraju wsi, poza jej zabudowaniami, w otoczeniu pól. Zajmuje teren ok. 0,30 ha, o kształcie zbliżonym do prostokąta. Jego granice od drogi podkreślają stare lipy. Jest bardzo zaniedbany, teren porośnięty samosiewami i chaszczami. Zachowały się relikty bramy w postaci dwóch murowanych, niskich słupów, od których odchodziła aleja prowadząca do wysokiego, drewnianego krzyża z figurą Ukrzyżowanego. Krzyż zachowany, aleja zarośnięta wysoką trawą. Nieliczne zachowały się nagrobki, a właściwie ich części – porośnięte trawą, połamane. Zachowane są w miarę całkowicie dwie płyty nagrobne i dwa nagrobki – prawdopodobnie z okresu międzywojennego. Na ich podstawie można datować powstanie cmentarza na okres początku XX wieku.

Zdj. - Kościół p.w. Przemienienia Pańskiego (dawna cerkiew greckokatolicka)

¹² W. Sobocki, *Drewniana Architektura Cerkiewna Małopolski Środkowej*, zeszyt 1, Powiat Jarosławski, Wyd. K. Mazur, Dania 1991 (Stowarzyszenie Miłośników Jarosławia).

2) Dawne i obecne zwyczaje, tradycje:

o W ostatni dzień Starego Roku, a także na Nowy Rok, chłopcy chodzili po domach za tzw. szczodrakami i wygłaszali piękne wierszyki tzw. "oracje". Był to "Szczodry Wieczór", o którym gospodynie dobrze pamiętały, piekąc małe chlebki - "szczodraczki", aby nimi obdarowywać żaczków, stosownie do ich oracyjek: *"Szczodraczki, bochnaczki, dajcie chleba bonc"*.

o W "wilię" Bożego Narodzenia, jak też i na Nowy Rok pierwszy przekroczyć próg domu miał mężczyzna, a nie kobieta. Miało to przynieść szczęście na cały rok, dlatego kobiety cały dzień nie wychodziły z domu, krzątając się koło swych zajęć. Wstępujący w progi domu w okresie Bożego Narodzenia i na Nowy Rok witał domowników pozdrowieniem: *"Na szczęście, na zdrowie, na ten Nowy Rok kolęda"*. Odpowiadano mu: *"Pospołu"*. W okresie Bożego Narodzenia chodzili kolędnicy po domach z gwiazdą, czy też szopką, gdzie piękne figury swymi ruchami przedstawiały jakąś scenę z życia Bożego Dzieciątka np. śmierć z kosą ścinała głowę Herodowi, prześladowcy Jezusa. Dla uciechy i gwoli rozweselenia przebierali się nawet starsi to za Żyda, to za niedźwiedzia, inni na sztucznym koniku lub z kosą robili radosny nastrój, pełen humoru. Opuszczając dom kończyli kolędnicy pieśnią, w której mieściły się życzenia.

"Niech gospodarz wesół będzie,

Że nas przyjął po kolędzie!

Niech mu za to nowe lato,

Niech mu Bóg da zdrowia za to! Hej! Kolęda! Kolęda!"

o Choinka i opłatek wraz z wieczerzą wigilijną utrzymały się do naszych czasów i chyba nigdy w katolickiej Polsce nie zginą. Ładny był również zwyczaj zostawiania jednego wolnego miejsca przy stole wigilijnym w oczekiwaniu na głodnego, bezdomnego gościa... bo "gość w dom, Bóg w dom". We wspomnieniach ludzi starszych pozostał duży snop słomy rozścielany na podłodze. Tam dzieci w wieczór wigilijny śpiąc, tak jak pasterze czuwały, by nie spóźnić się na pasterkę. Kolędy i pastorałki tchnące nieraz humorem rozbrzmiewały po domach wszędzie, zwłaszcza wieczorem przy świeczce czy lampie naftowej. Zawieszano je przy sufitach, wpatrując się w nie jak w Gwiazdę Betlejemską. Na Święta Wielkanocne jest zwyczaj malowania jaj tzw. pisanki, malowanki, kraszanki.

Tradycje związane ze Świętami:

o Tłusty czwartek to ostatni czwartek przed Wielkim Postem. Inaczej na ten dzień mówi się "zapusty". W tym dniu dozwolone jest obżarstwo. Najpopularniejsze potrawy to pączki i faworki.

o Środa Popielcowa (staropolska Wstępna Środa) – w kalendarzu chrześcijańskim pierwszy dzień Wielkiego Postu. Jest to dzień pokuty przypadający 40 dni (nie licząc niedziel, które są pamiątką Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa) przed Wielkanocą. Tego dnia kapłan czyni popiołem znak krzyża na głowie wiernego, mówiąc jednocześnie: *Z prochu powstałeś i w proch się obrócisz.*

o Niedziela palmowa (zwana też *Kwietną* lub *Wierzbną*) – święto ruchome w kalendarzu chrześcijańskim przypadające 7 dni przed Wielkanocą. Rozpoczyna Wielki Tydzień. Zostało ono ustanowione na pamiątkę przybycia Chrystusa do Jerozolimy. Tego dnia wierni przynoszą do kościoła palemki, symbol odradzającego się życia. Niedziela Palmowa rozpoczyna okres przygotowania duchowego do świąt, będącego wyciszeniem, skupieniem i przeżywaniem męki Chrystusa. W Pruchniku i całej gminie Pruchnik odbywają się coroczne konkursy na najdłuższą i najpiękniej wykonaną palmę. Palmy osiągają wysokości kilkunastu metrów. Zdobione są baziami, suszonymi kwiatami, kwiatami z bibuły, kolorowymi wstążkami itp.

o Kraszenie pisanek, malowanie farbą zrobioną z łupin cebuli, pisanie woskiem itp., święcenie pokarmów w przeddzień Wielkanocy. W koszyczku wielkanocnym nie może

przede wszystkim zabraknąć jajek (symboli nowego życia), w postaci kolorowych pisanek, kraszanek; baranka (dawniej formowanego z masła lub ciasta w specjalnych formach, później cukrowego) z chorągiewką, z napisem *Alleluja* (obecnie często z czekolady), symbolizującego umęczonego Chrystusa; soli (która miała chronić przed zepsuciem). Poświęcić należy również: chleb, wędlinę, chrzan, pieprz, ciasta świąteczne, wodę. Koszyczek, najczęściej z wikliny, przystroja się listkami mirtu, asparagusa itp.

- o Święte Triduum Paschalne (z łac. *triduum* – Święte Trzy Dni) jest to najważniejsze wydarzenie w roku liturgicznym, którego istotą jest celebrowanie Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa. Rozpoczyna się wieczorną mszą w Wielki Czwartek, a kończy się drugimi nieszporami po południu Niedzieli Wielkanocnej.

- o Rezurekcja - pierwsza Msza z okazji Uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego, połączona z procesją odprawiana w Niedzielę Zmartwychwstania rano. Procesja rezurekcyjna jest wyrazem radości ze święta. Procesja odbywa się wokół kościoła. Niesiona jest w niej Hostia w monstrancji oraz liturgiczne symbole święta: krzyż ozdobiony stulą, paschał i figura Jezusa Zmartwychwstałego. Rezurekcja odprawiana jest również wieczorem w Wielką Sobotę jako Liturgia Wigilii Paschalnej.

- o Śniadanie wielkanocne, na którym nie może zabraknąć święconki, barszczu na swojskiej szynce lub boczku i przede wszystkim dzielenia się jajkiem.

- o W Poniedziałek Wielkanocny zwany śmigusem-dyngusem następuje polewanie wodą zwyczaj ten nawiązuje do dawnych praktyk pogańskich, łączących się z symbolicznym budzeniem się przyrody do życia i co rok odnawialnej zdolności ziemi do rodzenia. Do dziś zwyczaj kropienia wodą święconą pól w poniedziałkowy ranek przez gospodarzy jest spotykany na terenie naszej miejscowości.

- o Był dawniej zwyczaj, że w drugi dzień Świąt Wielkanocnych wyruszała z kościoła procesja na cmentarz, gdzie modlono się za zmarłych. Mówiono wówczas, że procesja idzie "na Emaus", jak dwaj uczniowie Łukasz i Kleofas szli do miasteczka, gdzie spotkał ich Pan Jezus. Było to niejako publiczne wyznanie, że zmarłych spoczywających na cmentarzu czeka na wzór Pana Jezusa zmartwychwstanie.

- o W wigilie dnia Św. Mikołaja spotkać się możemy jeszcze z robieniem psikusów sąsiadom: zamienianie bram, umieszczanie na dachach narzędzi rolniczych itp.

- o W wigilię 24 grudnia obowiązuje post jakościowy (beźmięsny). W tym dniu również domownicy przystrajają choinkę bombkami, cukierkami i innymi ozdobami. Zachowanie w stosunku do innych tym dniu decyduje o tym jak człowiek będzie się zachowywać przez cały rok. Punktem kulminacyjnym dnia jest uroczysta kolacja, do której tradycja nakazywała zasiadać po pojawieniu się na niebie pierwszej gwiazdki, na pamiątkę gwiazdy prowadzącej Trzech Króli do stajenki. Przed rozpoczęciem Wigilii w oknie zapala się świeczkę, na znak, że wieczerza wigilijna się rozpoczęła. Zostawia się jedną łyżkę, talerz dla niespodziewanego gościa. Przed spożywaniem potraw, następuje dzielenie się opłatkiem „*Daj nam Boże, abyśmy doczekali następnego Bożego Narodzenia*”. Dzielenie się nim na początku wieczerzy wigilijnej wyraża chęć bycia razem, bo przecież ludzie skłóceni nie zasiadają do wspólnego stołu. Opłatek wigilijny jest symbolem pojednania i przebaczenia, znakiem przyjaźni i miłości. Na wieczerzy, w nielicznych już domach można spotkać 12 potraw na stole wigilijnym takie jak pierogi, gołąbki, rybę, kwas, kaszę, fasolę z makiem, kogutki, gałuszki itp. W trakcie kolacji gospodyni, która podaje potrawy za każdym razem musi usiąść, aby miała kokoszki w gospodarstwie. Od stołu wigilijnego nikt nie może odejść przed końcem kolacji, ponieważ jest tą złą wróżbą na następny rok – oznacza, że kogoś zabraknie w następnym roku, w tym gronie. Po zakończonej kolacji podaje się kompot z suszonych śliwek. Najmłodszy uczestnik kolacji zbiera łyżki i wiąże je sianem znajdującym się pod obrusem, aby krowy, jeśli są w gospodarstwie nie „gziły się”. Gospodarz idzie również z chlebem i opłatkiem do obory i dzieli go pomiędzy bydło.

- o Po kolacji wigilijnej odbywa się kolędowanie, śpiewanie pastorałek.

- północy rozpoczyna się uroczysta msza zwana Pasterką.
- Szczodraki występują w ostatni dzień starego roku i Nowy rok. Wtedy dzieci i młodzież odwiedzają mieszkańców, za co dostają paczki, jabłka i inne dary. W dniu trzech króli dzieci, młodzież i starsi z gwiazdą i kolędą odwiedzali mieszkańców pod oknami ich domów z kolędą na ustach.
- Śpiewanie pod kapliczkami pieśni maryjnych i litań, odbywa się to w miesiącu maju od czego zwyczaj ten zwany jest majówkami.
- Majenie domów na Zielone Świątki - W sobotę przed świętem przystrajają się dom, budynki gospodarcze gałązkami brzozy, modrzewia i innych drzew. Nie wolno było ścinać leszczyny, bo według legendy, pod nią schował się Matka Boska podczas ucieczki z Egiptu. Dzięki temu w krzew leszczyny nigdy piorun nie uderzy.

Inne zwyczaje:

- Ostatki, lud. *mięsopest* – trzy ostatnie dni karnawału. Następny dzień – Środa Popielcowa – oznacza początek oczekiwania na Wielkanoc.
- Rokrocznie odbywają się na terenie gminy Pruchnik Dożynki święto plonów, co roku w innym sołectwie. Dożynki obchodzone są w pierwszy dzień jesieni. Święto poświęcone jest zbiorom zbóż w danym roku gdzie dziękuje się za plony i prosi o jeszcze lepszy zbiór w przyszłym roku. Każda miejscowość wystawia uwity przez mieszkańców wieniec dożynkowy ze zbóż, z kiści czerwonej jarzębiny, orzechów, owoców, kwiatów i kolorowych wstążek. Wieńce dożynkowe mają zwykle kształt wielkiej korony, konturów kraju, kosza obfitości. Wieniec niosą kobiety, mężczyźni lub młodzi chłopcy czy dziewczęta ubrani w stroje ludowe, na czele orszaku kroczą Starosta i Staroscina dożynek (rolnicy z największym arealem gruntów we wsi) ze swojskim chlebem i solą. Następnie Starostowie wręczają bochen chleba upieczonego z mąki pochodzącej z ostatnich zbiorów kapłanowi, który odprawia dożynkową mszę. Dożynki kończy festyn – zabawa ludowa.
- 30 listopada – dzień św. Andrzeja jest początkiem roku kościelnego. Wieczorem w wigilię św. Andrzeja dziewczyny wróżą kto opuści dom rodzinny w ciągu przyszłego roku. Ustawiają buty z lewej nogi każdego domownika w rzędzie, w kierunku od ściany do drzwi, zaczynając butem ojca, dalej matki i dzieci według starszeństwa. Następnie buty te przekładają jeden po drugim, aż w końcu któryś z nich znalazł się na progu. Był to znak, że jego właściciel w ciągu roku opuści dom. Inny zwyczaj polegał na tym, że na wodę w misce dziewczyny wylewają rozgrzany воск lub ołów, patrząc w jaką figurę zastygnie i z jego kształtu lub cienia rzuconego na ścianę, z tych kształtów odczytują, czy przyszły mąż będzie rolnikiem, rzemieślnikiem czy też kupcem. Pod poduszkę dziewczyny kładą karteczki z imionami kawalerów, aby po przebudzeniu się ciągnąć losy. Dziewczyny wybiegają przed dom i słuchają, z której strony doleci szczekanie psa. Z tej strony miał przybyć przyszły mąż. Jabłko obiera się ze skórki w ten sposób, by z całego jabłka powstał jeden pasek łupki. Rzuca się go za głowę do tyłu. Jakie podobieństwo litery utworzy, na taką literę będzie zaczynało się imię przyszłego kawalera lub męża.
- Do I wojny światowej dotrwał pewien zwyczaj. Gdy panna młoda wychodziła za mąż, a była uboga, wówczas po ogłoszonych zapowiedziach, lub blisko wesela, odwiedzała domy parafii razem ze swoimi družkami. Prosząc o błogosławieństwo schylały się głęboko do nóg gospodarzy domu. Przy tej okazji uzbierała sobie panna młoda nieco prowiantów na początki nowej rodziny. Zwyczaj ten miał nazwę: "chodzenie po błogosławieństwo", a ludzie mówili po prostu o chodzeniu "po warzoche", (tak nazywano dużą drewnianą łyżkę, którą nakładano potrawę). Kiedyś obchodzono Rozpleciny zwane też *warkoczem* dawny obrzęd obchodzony przez narzeczoną i drużny w ostatni wieczór przed ślubem, będący symbolicznym pożegnaniem panieństwa. Dzisiaj odpowiednikiem rozplecin jest wieczór panieński i wieczór kawalerski. Tradycją pozostało również obdarzanie błogosławieństwem

przez rodziców i dziadków Państwa Młodych na nową drogę życia, zwyczaj wykupywania przez Młodego Młodej, obrzęd oczepin o północy z przyspiewkami, poprawiny.

3) Produkty lokalne żywnościowe:

- miód,
- nalewki zdrowotne z winogronu, dzikiej róży, mniszka lekarskiego (mleczce),
- placki z prozą pieczone na blacie kuchennym,
- plastry surowego ziemniaka pieczone na blacie kuchennym,
- pierogi pieczone z ziemniakami i kaszą,
- szczodraki –W wielu domach w przeddzień Nowego Roku pieczono całe sterty małych chlebków i bułeczek, zwanych „bochniaczkami”, „szczodrakami”, „bułkami szczodrakowymi” lub „nowymi latami” i obdzielano nimi domowników, kolędników, na zdrowie i pomyślność oraz bydlę w oborze, żeby się dobrze chowało. Był to także zwyczajowy poczęstunek dla sąsiadów i kolędników przychodzących w Nowy Rok z życzeniami,
- jabłka kiszzone w kapuście,
- chleb swojski,
- topiony smalec z cebulką, majerankiem bądź czosnkiem.

4) Produkty lokalne nieżywnościowe (rzemiosło, artyści):

- wianki z ziół i polnych kwiatów, zbóż, traw,
- wieńce dożynkowe,
- palmy wielkanocne,
- pisanki, kraszanki,
- baranek wielkanocny,
- łańcuchy choinkowe, wydmuszki,
- papierowe kwiaty,
- koronkarstwo,
- hafty.

2.3. Znane postacie:

Ks. bp Jerzy Mazur - urodził się w Hawłowicach w 1953 r. Po maturze wstąpił do Seminarium Duchownego Zgromadzenia Słowa Bożego (werbistów) w Pieniężnie, które ukończył, przyjmując święcenia kapłańskie w 1979 r. Studiował na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. W latach 1983-1986 pracował w Ghanie (Afryka). W 1986 r. został przeniesiony do prowincji polskiej, gdzie sprawował funkcję prefekta, a od 1987 r. był wykładowcą misjologii w Misyjnym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieniężnie. W 1992 r. podjął pracę w Baranowiczach. Był m.in. założycielem i dyrektorem Kolegium Katechetycznego, ojcem duchownym kapłanów diecezji pińskiej oraz archidiecezji mińsko-mohylewskiej, proboszczem parafii Matki Bożej Fatimskiej w Baranowiczach. W latach 1994-1998 był redaktorem czasopisma „Dialog” ukazującego się w językach: rosyjskim, białoruskim i polskim. Od 1994 r. sprawował funkcję przewodniczącego Komisji Katechetycznej Diecezji Pińskiej. W 1996 r. został członkiem Komisji Organizacyjnej Synodu Archidiecezji Mińsko-Mohylewskiej i Diecezji Pińskiej oraz sekretarzem Komisji Koordynacyjnej tegoż Synodu, a od 1997 r. był odpowiedzialny za sprawy ekumeniczne w przygotowaniach Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. W 1998 r. Jan Paweł II mianował go biskupem pomocniczym dla administratury apostolskiej Azjatyckiej Części Rosji (Syberii). Sakrę przyjął 31 maja tegoż roku. Gdy 18 maja 1999 r. Ojciec Święty utworzył oddzielną administraturę apostolską Syberii Wschodniej z siedzibą w Irkucku, bp Mazur został pierwszym jej Administratorem Apostolskim. Dnia 11 lutego 2002 r., wraz z podniesieniem dotychczasowych czterech administratur apostolskich na terenie Federacji Rosyjskiej do rangi diecezji i utworzeniem

m.in. Diecezji św. Józefa w Irkucku, bp Mazur został pierwszym biskupem diecezjalnym nowej jednostki terytorialnej. 19 kwietnia 2002 r., wracając do Irkucka, został zatrzymany na lotnisku w Moskwie i tego samego dnia wysłany przymusowo samolotem z powrotem do Polski. Od tego czasu przebywał w Polsce, w podwarszawskich Michałowicach w domu werbistów, skąd kierował Diecezją św. Józefa w Irkucku do 17 kwietnia 2003 r. W tym dniu Ojciec Święty mianował go Biskupem Ełckim. W 2011 został wybrany przewodniczącym Komisji Konferencji Episkopatu Polski ds. Misji.

Większość posługi kapłańskiej ks. bp. Jerzego Mazura upłynęła w trakcie pontyfikatu Jana Pawła II. Od początku studiów w seminarium wnikliwie studiował nauczanie Karola Wojtyły. Wielokrotnie miał okazję obserwować Papieża w Rzymie. Spotykał się z Ojcem Świętym podczas pielgrzymek oraz audiencji.

Józef Babiś – właściciel dworu w dawnych Hawłowicach Dolnych, który kupił w stanie doszczętnie zniszczonym. Obecnie na terenie odbudowanego i odrestaurowanego Zespołu dworsko - parkowego działa Gospodarstwo Agroturystyczne „Swoboda”, w którym odbywają się imprezy okolicznościowe oraz znajdują pokoje gościnne. Prowadzona przy gospodarstwie stadnina koni, licząca ponad 100 sztuk, specjalizuje się w hodowli koni rasy huculskiej, choć znajdują się w niej również araby i konie pełnej krwi angielskiej. Na terenie posiadłości od 2008 r. organizowane są co roku zawody Ścieżki Huculskiej.

Zawodnik, Prezes, długoletni działacz Ludowego Klubu Sportowego Babiś - Syrenka Rożwienica. Zmarł 22 kwietnia 2011 r. Od 2011 r. Zajazd Huculski nosi Jego imię.

2.4. Zagospodarowanie terenu:

1) Zagospodarowanie:

Powierzchnia ogółem: 811,64

	Powierzchnia (ha)
Użytki rolne, w tym:	486,97
grunty orne	649,12
sady	14,97
łąki	79,25
pastwiska	35,22
Lasy i grunty leśne	0,6305
Grunty pod wodami	17,09
Tereny komunikacyjne i osiedlowe	36,4
Nieużytki i inne	0,19

2) Klasy bonitacji gleb:

Obszar	I	II	III	IV	V	VI
Grunty orne	41,81	117	439,4	27,12	0,79	23
Sady	2,31	4,63	7,81	0,22	0	0
Łąki	0	7,3	46,32	7,34	13,39	4,9
Pastwiska	1,95	7,26	19,93	2,27	3,69	0,12

Wody:

- o wody stojące: 7,41,
- o wody płynące: 0,45.

2.5. Ochrona środowiska:

Klimat na Podkarpaciu kształtuje się pod wpływem oddziaływania mas powietrza kontynentalnego, przy jednoczesnym modyfikującym oddziaływaniu Pogórza Karpackiego i Karpat. Na obszarze Pogórza Dynowskiego wyróżnić można obszary klimatyczne: nizinny region Kotliny Sandomierskiej, podgórski, odpowiedni dla gminy Pruchnik oraz górski. Klimat Pogórza Dynowskiego jest bardzo specyficzny, ze względu na następujące, często w bardzo krótkim czasie, zmiany pogodowe. Ze względu na klimat panujący na pogórzu karpackim i wpływ mas powietrza kontynentalnego zimy bywają wyjątkowo surowe. Podobna sytuacja charakteryzuje miesiące letnie, lato jest upalne z niewielką ilością burz i opadów, albo chłodne i zachmurzone, w zależności od mas powietrza nad Polską. Średnia roczna temperatura dnia wynosi $+7^{\circ}\text{C}$, średnia temperatura dnia w lecie około $+18^{\circ}\text{C}$, w ciągu zimy: -3°C do -5°C .

Gmina Pruchnik jest terenem o największej ilości opadów na terenie ziemi przemyskiej. Średnio rocznie na tym terenie spada 687 mm a w rejonach górskich do 750 mm. Średni roczny opad dla Polski wynosi ok. 600 mm.¹³

Miejscowość Hawłowice jest w pełni zelektryfikowana, istnieje sieć gazowa, wodociągowa i telefoniczna, nie ma sieci kanalizacyjnej. W Hawłowicach funkcjonuje system usuwania odpadów, oparty o regularną usługę zbierania odpadów. Odbiór odpadów komunalnych prowadzony jest przez PGKiM w Jarosławiu.

Odpady komunalne gromadzone są w sposób selektywny do worków (pięć worków przeznaczonych na: odpady biodegralne i odpady zielone, szkło kolorowe, szkło bezbarwne, makulaturę, tworzywa sztuczne, odpady wielomateriałowe i metal) i pojemnika o pojemności do 120 l na zmieszane odpady komunalne. Częstotliwość wywozu wynosi 1 raz w miesiącu na wysypisko w Jarosławiu. Dodatkowo 4 razy w roku zbierane są meble i inne odpady wielkogabarytowe, odpady budowlane i remontowe, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, przeterminowane leki i chemikalia, zużyte baterie i akumulatory, opony i pozostałe frakcje

Liczba gospodarstw w Hawłowicach, z których będą regularnie odbierane odpady komunalne – 114.

Wymagany do uzyskania poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku następujących frakcji odpadów: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło na poziomie co najmniej:

- a) w roku 2013 – co najmniej 12%,
- b) w roku 2014 – co najmniej 14%.

3. Gospodarka

3.1. Podmioty gospodarcze:

Wskaźnik przedsiębiorczości liczony jako ilość podmiotów gospodarczych na 10000 mieszkańców.

Podmioty gospodarcze wg sekcji PKD:

- handel:
 - sklep spożywczo-przemysłowy – ilość 1,
 - zakład stolarski – ilość 1,
- zakwaterowanie i gastronomia - gospodarstwo agroturystyczne – ilość 1.

Podmioty gospodarcze w miejscowości Hawłowice stan na 31.XII.2012 r.:

¹³ „Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Pruchnik” zespół: B. Kochmański, Z. Czado, A. Mrozek, Z. Szczygiel, Przemyśl 1995, str. 30-32

Jednostki administracyjne	Ogółem	Sektor		Ogółem					
		publiczny	prywatny	Spółki handlowe		Spółki cywilne	Spółdzielnie	Organizacje pozarządowe	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
				razem	w tym udziału kapitału zagranicznego				
Sołectwo Świebodna	4	1	3	0	0	0	0	1	3

Źródło: Urząd Miejski w Pruchniku – obliczenia własne.

3.2. Zatrudnienie i bezrobocie:

Podmioty gospodarcze działające na terenie Hawłowic zatrudniają niewielką liczbę osób, w większości wypadków polega to na samozatrudnieniu. Większe zakłady pracy (pod względem liczby zatrudnionych pracowników) znajdują się poza terenem Hawłowic w miejscowości Pruchnik: Ośrodek Zdrowia, Urząd Miejski, szkoły i inne jednostki organizacyjne gminy, KNAPOL Stanisław Knap, Delikatesy Centrum Pruchnik, AGMA Centrum hurtowe, Eko Niwex Pruchnik, Ciastkarnia Aleksandria, GS Samopomoc Chłopska. Liczba bezrobotnych (Stopa bezrobocia – około 19%)
Brak podziału na strefy gospodarcze.

3.3. Gospodarka komunalna i infrastruktura techniczna:

- Sieć wodociągowa – 97 % obszaru miejscowości,
- Sieć kanalizacyjna - brak,
- Sieć gazowa - 97% obszaru miejscowości,
- Ludność korzystająca z sieci wodociągowej - 97%,
- Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej - 0%,
- Szacunek ludności korzystającej z sieci gazowej - 97%,
- Linie elektroenergetyczne i stacje transformatorowe – stacja transformatorowa nr 5, linia KV,
- Lokalna produkcja energii – panele słoneczne przy budynkach mieszkalnych,
- Sieci telefoniczne bezprzewodowe – m. in. ORANGE, T-MOBILE, PLUS GSM, PLAY,
- Sieć telefoniczna przewodowa,
- Dostęp do Internetu bezprzewodowego z sieci: m. in. ORANGE, T-MOBILE, PLUS GSM, PLAY, ISDN, NEOSTRADA, SYSTEM X II, CYFROWY POLSAT.

3.4. Rolnictwo**1) Ilość gospodarstw rolnych, w tym powyżej 1 ha**

Struktura gospodarstw:

Wielkość gospodarstwa	ilość
do 1 ha włącznie	77
powyżej 1 do mniej niż 2 ha	71
od 2 do mniej niż 5 ha	51
od 5 do mniej niż 7 ha	11
od 7 do mniej niż 10 ha	7
od 10 do mniej niż 15 ha	4
powyżej 15 ha	7
Suma:	228

W Hawłowicach przeważają gospodarstwa o powierzchni do 1 ha włącznie, które stanowią ok. 34% wszystkich gospodarstw w miejscowości.

2) Uprawy:

W gospodarstwach dominuje uprawa:

- Zboża: pszenica, kukurydza, żyto, proso, owies,
- Roślin bulwiastych: ziemniaki,
- Roślin oleistych: rzepak.

3) Hodowla:

Mieszkańcy Hawłowic zajmują się głównie hodowlą: bydła, ptactwa domowego, koni, tucznika.

4) Struktura gospodarstw rolnych wg kierunków działalności rolniczej:

- nie prowadzące produkcji rolniczej,
- produkujące wyłącznie na potrzeby własne,

Źródła utrzymania gospodarstwa domowego to zatrudnienie w zakładach pracy m. in. w Jarosławiu, Kańczudze, Przemyśle, Rzeszowie, praca najemna, ale również jako źródło utrzymania często podawane są emerytury i renty.

3.5. Turystyka

Zaplecze noclegowe:

- gospodarstwo agroturystyczne wraz ze stadniną koni – 1.

Trasa rowerowe przebiegająca przez Hawłowice:

- „Jodłówka” – długość 80 km, oznakowanie: czerwony, przebieg: Jarosław – Cieszczacin Wielki – Zarzecze – Hawłowice – Pruchnik – Jodłówka – Kramarzówka – Helusz – Wola Węgierska – Chorzów – Rokietnica – Chłopice – Jarosław.

Szlaki turystyczne przebiegające przez Gminę Pruchnik:

- szlaki piesze – zielony, żółty, niebieski, czerwony,
- szlaki rowerowe – trasa czerwona, zielona, różowa, żółta, granatowa,
- szlak architektury drewnianej – trasa nr VII rzeszowsko – jarosławska (133 km).

Charakterystycznym punktem Hawłowic jest kapliczka – stajenka betlejemka, znajdująca się przy tzw. starej drodze z Pruchnika do Tyniowic (na obszarze dawnego przysiółka Betlejem). Kapliczka została zbudowana w 1998 roku z kamienia bruśnieńskiego. W Okresie Bożego Narodzenia przy kapliczce odbywają się spotkania modlitewne. Szczególnie piękny nastrój mają one wieczorem 24 grudnia, kiedy po wieczery wigilijnej w domach, a przed pasterką w kościele całe rodziny spotykają się tu, aby przy blasku pochodni wspólnie zaśpiewać kolędy.

4. Sprawy społeczne

4.1. Pomoc społeczna:

W Pruchniku działa Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS), który realizuje zadania własne i zlecone w zakresie pomocy społecznej i bezpieczeństwa socjalnego. Gminę Pruchnik zamieszkuje duża grupa osób niepełnosprawnych, rodzin wielodzietnych oraz rodzin dotkniętych alkoholizmem. OPS zajmuje się głównie pomocą takim grupom poprzez m.in. wsparcie i przyznawanie pomocy społecznej mieszkańcom gminy w zakresie

zapobiegania ubóstwu, alkoholizmowi, bezrobociu, bezdomności oraz świadczy pomoc w zakresie: ochrony macierzyńskiej, w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W miejscowości Hawłowice pomocą społeczną objętych jest 47 rodzin, które w 2012 roku pobrały świadczenia rodzinne na kwotę 192 832,10 zł

W Pruchniku od 2005 roku istnieje Środowiskowy Dom Samopomocy, będący placówką dziennego pobytu, obejmującą opieką osoby pełnoletnie, zamieszkałe na terenie gminy. Z miejscowości Hawłowice do placówki uczęszcza 3 osoby.

4.2. Zasoby mieszkaniowe

Mieszkania wyposażone są w podstawowe instalacje sanitarne:

- Wodociągowa,
- Centralnego ogrzewania,
- Gazowa,
- wentylacyjna.

W trakcie opracowania projektowego jest instalacja kanalizacyjna. Zakończenie etapu projektowania ma się zakończyć w pierwszej połowie 2014 r.

Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi ok. 80 m². Na terenie Hawłowic większość rodzin preferuje model rodziny 2+2, z czego wynika, że na jednego mieszkańca wsi przypada ok. 20 m².

4.3. Sytuacja mieszkaniowa:

Zabudowa Hawłowic to budynki mieszkalne: wielorodzinne i jednorodzinne. Na terenie Hawłowic znajduje się ok. 170 budynków mieszkalnych (w tym tylko 1 pustostan), które zamieszkuje 504 osób. Ze względu na wiejski charakter gminy dominują na tym obszarze budynki o zabudowie parterowej. Porównując wielkość powierzchni użytkowej w budynkach mieszkalnych na jedno mieszkanie, przedstawia się ona następująco: w gminie wynosi 82,6 m² i jest większe o 2,2 m² w porównaniu z powiatem oraz o 5,5 m² większe na tle województwa. Analizując przeciętną wielkość powierzchni użytkowej w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi ona 20,8 m² i jest ona niższa 1,2 m² w porównaniu z powiatem i 1,3 m² w województwie. Podobna sytuacja jest w skali przeciętnej liczby osób mieszkających na izbę mieszkalną. Analizując te uśrednione fakty dla gminy można stwierdzić istniejące braki mieszkaniowe, aby zapewnić komfortowe warunki życia i wyrównać różnicę pomiędzy powiatem i województwem. Brak mieszkań komunalnych dla osób o niskich dochodach zmusza gminę do podjęcia decyzji o budowie takich mieszkań w najbliższej perspektywie.

4.4. Przedszkola:

W Hawłowicach działa Oddział przedszkolny przy Szkole Filialnej liczący 12 dzieci w wieku 5 i 6 lat. Natomiast Przedszkole Samorządowe znajduje się w Pruchniku.

4.5. Szkolnictwo:

Szkoła Filialna (kl. I-III), do której w roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało 12 uczniów. Wydatki na szkołę w 2012 r. wyniosły 103 699,92 zł i obejmowały: płace, fundusz socjalny, opłaty za media, wywóz nieczystości, obsługę kotłów gazowych, środki czystości, materiały biurowe.

W Szkole Podstawowej działa punkt biblioteczny, prowadzony od 20-09-2007 r. Księgozbiór wymienny wypożyczony z Biblioteki Publicznej w Pruchniku liczy 193 woluminy. Na koniec 2012 r. w punkcie zarejestrowano 12 czytelników, którzy wypożyczyli 305 książek dla dzieci i młodzieży.

4.6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna:

Ochrona zdrowia na terenie Gminy Pruchnik:

- Niepubliczny Zakład Opieki Społecznej PANACEUM w Pruchniku, z filiami w Jodłówce i Kramarzówce,
- prywatne praktyki lekarskie – dwa gabinety stomatologiczne, masażysta, kardiolog,
- dwie apteki.

4.7. Kultura i sport

W Hawłowicach działa Dom Kultury, który organizuje m. in. tradycyjne plecenie wieńca dożynkowego, zabawy taneczne.

Na terenie gminy Pruchnik działają: m. in. Zespół Pieśni i Tańca „Pruchnik”, Kapela Ludowa, Zespół Wokalno – Instrumentalny DKD, Amatorski Zespół Teatralny, Zespół Wokalny „EQUALE”, Chór. Ich członkami są mieszkańcy całej gminy, w tym także Hawłowic.

Imprezy kulturalne, sportowe i inne:

- „Zajazd huculski im. Józefa Babisia w Hawłowicach” - na którym spotykają się miłośnicy i zawodnicy z klubów jeździeckich z różnych stron Polski a także z zagranicy. W 2013 roku odbył się po raz szósty,
- „Bieg Św. Huberta” – tradycyjny galop jeźdźców za lisem. Tradycyjny „Hubertus” kończy sezon jeździecki a rozpoczyna myśliwski.

4.8. Bezpieczeństwo publiczne:

- Posterunek policji – 1 posterunek w Pruchniku,
- Ochotnicza straż pożarna -1 jednostka,
- Zagrożenie powodziowe i inne- sezonowe.

4.9. Pomoc społeczna:

- Obiekty opieki społecznej (domy pomocy):
najbliższy Środowiskowy Dom Samopomocy oraz Ośrodek Pomocy Społecznej znajduje się w Pruchniku.
- Darmowe kuchnie - dla dzieci z rodzin o niskim dochodzie dofinansowywane są posiłki w szkołach.
- Zasiłek rodzinny z dodatkami, zasiłek i świadczenia pielęgnacyjny, zaliczka alimentacyjna – z ostatnich dwunastu miesięcy wydatkowano w kwocie 192 832,10 zł.

4.10. Stowarzyszenia i inne organizacje pozarządowe:

- Ochotnicza Straż Pożarna – 1,
- Ludowy Klub Sportowy „Strumyk” Hawłowice,
- Kościół i organizacje kościelne- Hawłowice należą do Parafii Rzymskokatolickiej w Pruchniku.

W kościele istnieją następujące grupy:

- Różańcowa,
- Lektorzy,
- Ministranci,
- Schola

IV. Analiza SWOT:

Mocne strony	Słabe strony
- Położenie geograficzne - teren, dużo obszarów leśnych, ciekawe położenie topograficzne, - Czyste powietrze, - Mocna infrastruktura- gaz, woda, prąd, telefon, - Dostępność dużej ilości połączeń telefonii bezprzewodowej i internetu, - Możliwości kupna gruntów pod działalność gospodarczą, - Dobra jakość gleby, - Produkcja rolnicza o niski poziomie skażenia, którą można uznać za zdrową żywność, - Znaczne zasoby siły roboczej, - Niewielki koszt zatrudnienie miejscowej ludności w przypadku przyciągnięcia inwestora do miejscowości, - Prężnie działające gospodarstwo agroturystyczne ze stadniną koni, - Imprezy sportowe i rekreacyjne.	- Brak zakładów pracy szczególnie przetwórstwa rolno- spożywczego, - Brak całodobowej opieki lekarskiej wraz z zapleczem i personelem, - Słaba sieć i jakość dróg, - Brak chodników, - Słaba infrastruktura obiektów sportowych, - Słabe zagospodarowanie miejsc do prowadzenia działalności rekreacyjnej-remiza, świetlica wiejska, teren wokół szkoły, - Mała aktywność społeczeństwa, - Brak rolnictwa ekologicznego, - Gospodarstwa małe obszarowo, - niski poziom wyposażenia w nowoczesny sprzęt rolniczy, - Brak odpowiednio wyposażonej bazy sportowej i informatycznej, - Duży udział rent i emerytur jako podstawowych źródeł utrzymania mieszkańców, - brak promocji gospodarczej i turystycznej, - brak rozwiniętego przemysłu.
Szanse	Zagrożenie
- Obecność środków zewnętrznych do pozyskania, - Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, - Wzrost zainteresowania scalaniem gruntów i tworzeniem większych gospodarstw, - Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców gminy, - Rozwój stref ekonomicznych, zainteresowanie ze strony inwestorów, - Zapotrzebowanie na odnawialne źródła energii (np. słonecznej) i inicjatywa skorzystania z odnawialnych źródeł energii w gminie, - Certyfikacja produktów lokalnych, - Rozwój agroturystyki i gospodarstw ekologicznych, - Rozwój produkcji zdrowej żywności, - Pomoc finansowa i szkoleniowa w rozwoju małych przedsiębiorstw, - Spadek bezrobocia, - Rosnące dochody mieszkańców,	- Niewystarczająca promocja gminy, - Duża migracja ludzi młodych i osób z wyższymi kwalifikacjami, - Niewielkie możliwości znalezienia zatrudnienia, - Brak zainteresowania gminą ze strony inwestorów zewnętrznych, - Brak środków w gminie na wkład własny, - Zmieniający się klimat, - Brak stabilnego prawa, - Wysokie podatki, - Niska aktywności społeczności gminy - Brak całodobowej opieki lekarskiej wraz z zapleczem i personelem, - dominacja celów ekonomiczno-społecznych nad ekologicznymi - brak przemysłu, mikroprzedsiębiorstw

V. Opis i charakterystyka obszarów o szczególnym znaczeniu

W miejscowości Hawłowice można wyróżnić kilka obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na położenie oraz cechy funkcjonalno przestrzenne, w tym:

1. budynek świetlicy wiejskiej, w którym koncentruje się życie społeczne mieszkańców. Jest to miejsce spotkań nieformalnego koła gospodyń wiejskich, członków OSP, spotkań okolicznościowych. Istniejąca świetlica wiejska została wybudowana jako jedna z pierwszych w gminie, jeszcze na przełomie lat 50- 60-tych, budynek nie posiada odpowiedniego zaplecza kuchennego, sala bankietowa, sanitariaty też nie spełniają oczekiwań mieszkańców organizujących w nim imprezy, spotkania, uroczystości jubileuszowe, dlatego w założeniach POM przewiduje się rozbudowę świetlicy i wyposażenie jej w niezbędny sprzęt itp. jako miejsca, w którym koncentruje się życie społeczności lokalnej. Mieszkańcy mają nadzieję, że przy pomocy środków unijnych rozbudowa świetlicy pozwoli na pełne jej wykorzystanie przez lokalną społeczność a inwestycja przyczyni się do integracji, będzie sprzyjać nawiązywaniu kontaktów społecznych i stanie się wizytówką sołectwa,
2. sołectwo posiada oświetlenie uliczne, które w br. zostanie uzupełnione o dodatkowe oświetlenie ze stacji ST Trafo 3 i 4,
3. na terenie Hawłowic znajduje się Stacja uzdatniania wody, przepompownię, zbiorniki wyrównawcze i ujęcia wody. Teren gminy Pruchnik jest terenem górzystym i zapewnienie mieszkańcom nieprzerwanego dostępu do wody, jest zadaniem priorytetowym. Na terenie Hawłowic w 2013 roku dokonano kilka odwiertów w wyniku, których odnaleziono bogate, o dużej wydajności źródła czystej wody, które to wystarczą mieszkańcom wsi i całej gminy na kilkanaście lat.
4. szkoła filialna i plac zabaw,
5. zespół dworsko – parkowy, w którym istnieje gospodarstwo agroturystyczne „Swoboda”, stadnina koni, stawy z rybami, grilowisko. W miejscu tym odbywają się pikniki rodzinne, majówki, imprezy okolicznościowe
6. Kościół rzymsko-katolicki (filialny),

Z uwagi na aktywność społeczności lokalnej (nieformalne Koło Gospodyń Wiejskich, stowarzyszenia Ochotnicza Straż Pożarna) oraz jej zdolność do angażowania się w rozwój nie tylko swojej miejscowości, ale całej gminy priorytetem jest stworzenie dogodnych warunków dla pogłębiania więzi i spotkań mieszkańców, integrujących lokalną społeczność. Zaplanowane przedsięwzięcia i opisane w rozdziale: Plan zadań w Planie Odnowy Miejscowości Hawłowice przyczynią się do zaspokojenia potrzeb mieszkańców i wpłyną na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich.

VI. Wizja (rok 2020):

W miejscowości Hawłowice istnieje bardzo dobrze rozwinięta baza agroturystyczna. Gospodarstwa agroturystyczne oferują wczasowiczom produkty lokalne, wyrabiane w swoich gospodarstwach posiadające liczne certyfikaty. Turyści mogą skorzystać z dobrze oznakowanych tras rowerowych i pieszych. Chętnie też uczestniczą w imprezach organizowanych przez prężnie działający Dom Kultury.

W wyremontowanej świetlicy wiejskiej strażacy, koło gospodyń wiejskich organizują liczne imprezy, spotkania, kursy tańca, szycia, dyskoteki, ogniska itp.

Duża liczba gospodarstw czerpie energię z odnawialnych źródeł energii (głównie z instalacji solarnych).

Na terenie wsi powstało wiele nowych przedsiębiorstw zatrudniających miejscowych bezrobotnych.

Kolejnym atutem miejscowości jest dobrze rozwinięta sieć dróg, przy których znajdują się oświetlone chodniki.

Dzieci oraz młodzież chętnie korzystają z placu zabaw oraz kortu tenisowego, boiska do siatkówki, piłki nożnej. Dzięki budowie nowego boiska sportowego, miejscowy Klub sportowy osiąga liczne sukcesy. Powstała już nawet nowa sekcja dla najmłodszych, zapalonych piłkarzy.

Wszystkie informacje dotyczące Hawłowic można odnaleźć na stronie internetowej, która jest na bieżąco aktualizowana.

VII. Cele:

1. Stworzenie bazy agroturystyczno-kulturalno- społecznej,
2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz rozwój oferty spędzania wolnego czasu,
3. Stworzenie zaplecza do rozwoju przedsiębiorstw, ukształtowanie obszaru przestrzeni publicznej, rozwój energii odnawialnej.

VIII. Plan zadań do realizacji na lata 2013-2018 (do zmiany)

Cel 1. Stworzenie bazy agroturystyczno-kulturalno- społecznej

LP.	NAZWA ZADANIA	TERMIN REALIZACJI	ODPOWIEDZIALNY	PARTNERZY	WYMAGANE ŚRODKI	ŹRÓDŁO FINANSOWANIA
1.	Przygotowanie dokumentacji i kosztorysów na wykonanie, rozbudowy świetlicy wiejskiej, remontu garażu OSP, budowy kortu tenisowego, boiska do siatkówki itp.	2013-2020	Sołtys, Gmina Pruchnik,	OSP, rada sołecka	100 000	LEADER, MSWiA, RPO WP, inne środki krajowe i unijne, Gmina Pruchnik
2.	Rozbudowa, przebudowa, nadbudowa budynku świetlicy wiejskiej przy OSP, wyposażenie pomieszczeń w niezbędny sprzęt, utwardzenie placu przed remizą	2013-2015	Sołtys, Gmina Pruchnik,	OSP, rada sołecka	970 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne
4.	Zagospodarowanie terenu wokół szkoły	2014-2018	Sołtys, Gmina Pruchnik, Szkoła	OSP, rada sołecka, Gmina Pruchnik	30 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne
5.	Budowa kortu tenisowego, boiska do siatkówki itp. i wyposażenie w odpowiedni sprzęt	2015-2020	Sołtys, Gmina Pruchnik, Szkoła	OSP, rada sołecka, Gmina Pruchnik	1 000 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne
6.	Remont garażu OSP	2014-2018	Sołtys, Gmina Pruchnik, Szkoła	OSP, rada sołecka, Gmina Pruchnik	200 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne

Cel 2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz rozwój oferty spędzania wolnego czasu

LP.	NAZWA ZADANIA	TERMIN REALIZACJI	ODPOWIEDZIALNY	PARTNERZY	WYMAGANE ŚRODKI	ŹRÓDŁO FINANSOWANIA
1.	Stworzenie ścieżek dydaktyczno-przyrodniczo-historycz., rowerowych, trasy spacerowe, katalog, szlaki turystyczne, edukacyjne, oznakowanie trasy+wykonanie, ustawienie legend, punkty widokowe przy ścieżkach	2014-2020	Szkoła i Gmina, Rada Sołecka, Sołtys, gospodarstwo agroturystyczne	Nadleśnictwo, organizacje pozarządowe, CKSiT	50 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne, fundusz sołecki
2	Organizacja imprez kulturalno-sportowych min.: festiwalu pieśni Maryjnych, turnieju grzybobrania, piłki	2014-2020	OSP, Sołtys, rada sołecka,	LGD, mieszkańcy, CKSiT,	70 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz

Plan Odnowy Miejscowości Hawłowice na lata 2013-2020

	siatkowej, dnia seniora, itp.,			Gmina Pruchnik		inne środki krajowe i unijne, fundusz sołecki
3.	Organizacja kursów i szkoleń: kurs tańca, gotowania i pieczenia, haftu i śpiewu, koronkarstwa, wikliniarstwa, wyrobu wieńców dożynkowych, warsztatów rzeźby itp.	2014-2020	OSP, Sołtys, rada sołecka	LGD, mieszkańcy	30 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne fundusz sołecki
4.	Stworzenie produktu lokalnego i jego promocja, zdobycie certyfikatu dla produktu, stworzenie materiałów promujących miejscowość Hawłowice, stworzenie strony internetowej miejscowości	2014-2020	Sołtys, rada sołecka	LGD, mieszkańcy, CKSiT, ODR, Gmina Pruchnik	50 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne, fundusz sołecki
6.	Organizowanie kursów i szkoleń odnośnie zarządzania ekoturystyką, agroturystyką, pomoc przy zakładaniu gospodarstw agroturystycznych, gospodarstw ekologicznych, szkolenie HHC (warunki sanitarne upoważniające do prowadzenia działalności)	2014-2020	Rada sołecka, sołtys	ODR, LGD, Sanepid, ARiMR	20 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne, fundusz sołecki
7	Wizyty studyjne w innych gospodarstwach agroturystycznych, organizacjach pozarządowych celem nabycia nowych doświadczeń, współpraca z organizacjami z terenu LGD, kraju i zagranicą	2014-2020	Sołtys, rada sołecka	LGD, Gmina, ODR, OSP	10 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne, fundusz sołecki
10	Aktywizacja OSP poprzez organizację zawodów strażackich, zakup umundurowania i sprzętu strażackiego, aktywizacja seniorów poprzez stworzenie Klubu Seniora.	2014-2020	OSP, Sołtys, rada sołecka	OSP, sołtys, rada sołecka	70 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne, fundusz sołecki

Cel 3. Stworzenie zaplecza dla inwestorów, rozwoju przedsiębiorstw, ukształtowanie obszaru przestrzeni publicznej, rozwój energii odnawialnej

<i>LP.</i>	<i>NAZWA ZADANIA</i>	<i>TERMIN REALIZACJI</i>	<i>ODPOWIEDZIALNY</i>	<i>PARTNERZY</i>	<i>WYMAGANE ŚRODKI</i>	<i>ŹRÓDŁO FINANSOWANIA</i>
1.	Przygotowanie koncepcji i planów zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie działek pod inwestycje	2015-20120	Rada sołecka, Sołtys, Gmina Pruchnik	Mieszkańcy, LGD	170 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne
2.	Położenie chodnika przy drodze powiatowej i przy innych newralgicznych drogach na terenie Hawłowic	2014-20120	Gmina Pruchnik, Zarząd dróg	rada sołecka, sołtys	70 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne
3.	Ekspertyzy, badania, dokumentacja techniczna na OZE, Instalacje z wykorzystaniem OZE na budynkach mieszkalnych, użyteczności publicznej, instalacja oświetleń przy obiektach publicznych	2014-2020	Gmina Pruchnik, Sołtys,	LGD, Podkarpacka Agencja Energetyczna, rada sołecka	1 000 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne
4.	Budowa sieci kanalizacyjnej	2015-2020	Gmina Pruchnik,	Rada sołecka,	7 000 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne
5.	Poprawa infrastruktury drogowej, budowa parkingu przy remizie strażackiej	2013-2020	Gmina Pruchnik, Sołtys,	zarząd dróg,	1 000 000	LEADER, PROW, RPO WP, dotacje celowe, granty z organizacji pozarządowych, Gmina Pruchnik oraz inne środki krajowe i unijne, fundusz sołecki
6.	Zaprojektowanie i rozbudowa oświetlenia ulicznego	2013-2020	Gmina Pruchnik, Sołtys	rada sołecka	170 000	Gmina Pruchnik, fundusz sołecki
7.	Zakup działki przyległej do świetlicy wiejskiej	2013-2020	Gmina Pruchnik, Sołtys,	rada sołecka, radny	50 000	Gmina Pruchnik, fundusz sołecki

IX. Wdrożenie, promocja i monitorowanie

1. Zgodnie z projektem Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi „w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania ‘Odnowa i rozwój wsi’ objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013”, Plan Odnowy Miejscowości powinien być przyjęty przez Radę Sołecką i Radę Miejską.
2. Należy umożliwić mieszkańcom sołectwa zapoznanie się z niniejszym dokumentem. Najlepszym rozwiązaniem byłoby powielenie go w ilości gospodarstw domowych znajdujących się w sołectwie i dostarczenie go do każdego gospodarstwa. Rozwiązaniem minimum powinna być możliwość zapoznania się z dokumentem u sołtysa, w bibliotece lub w szkole.
3. Proponuje się, aby co najmniej raz w roku, Rada Sołecka na swoim posiedzeniu analizowała stan realizacji strategii i weryfikowała jego treść, szczególnie w części „Plan zadań” w zależności od stanu realizacji poszczególnych zadań. Proponuje się, aby osobą odpowiedzialną za bieżące nadzorowanie realizacji był sołtys. Tym samym byłby on odpowiedzialny także za przygotowanie spotkania Rady Sołeckiej w celu analizy stanu realizacji Planu.
4. Realizacja strategii wymaga realizacji, wskazanych w Planie, zadań, w tym przygotowania projektów do działania „Odnowa i rozwój wsi” zgodnie ze szczegółowymi wytycznymi (wzorem wniosku) tego programu, które będą się ukazywać. Plan stanowić będzie konieczny, ale tylko załącznik do stosownego wniosku.